אגרות הראי"ה - כרך א' - אגרת קסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו תשרי תרס"ט - יפו
נמען: ר' משה זיידל

הרב קוק מבקש לקיים קשר מכתבים קבוע בין 'יחידי הסגולה': צעירים יודעי תורה ושומרי מצוות שעוסקים במדעים. מטרת הקשר היא ספרות של 'שאלות ותשובות בהלכות דעות ואמונות', שתיכתב בידי חכמי תורה ולא בידי מי ש'שנו ופרשו'. הרב קוק מצטט שיר שלו על מחשבות שהופכות לספרים. ה'קולטורה הישראלית' עומדת עדיין 'כרחל נאלמה', ואירופה קיבלה את דבר ה' דרך הנצרות המלוכלכת. הרעיונות הישראליים אינם כבולים לחוקי ההתפתחות ויש בהם כוח קפיצה.

עיקרי הדברים

- קשר מכתבים קבוע בענייני דעות ואמונות.
- ספרות רוחנית בידי חכמי תורה.
- השיר 'ומנקודות מחשבותי'.
- הקולטורה הישראלית מול אירופה והנצרות.
- כוח הקפיצה הרוחני, מעבר להתפתחות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו תשרי תרס"ט[4].

ידיד לבבי ונפשי, החכם השלם, מלא חמדה ותפארה בתו"י[5], מו"ה[6] משה זיידל נ"י[7], שלו'[8] רב לך ולכל אשר לך.

חבתך, יקירי, שאיננה זזה מלבבי, תזכירני תמיד את חובתי לכתב לך. אבל האוכל לצאת ידי חובתי, כפי אשר ימשכני לבבי, - בהחלט הנני מוכרח להשיב ע"ז[9] בשלילה. הנני בעל מלאכות רבות, המשפיעות כל אחת מהנה רגשות הסותרות זו את זו, והנני מוכרח תמיד לנוד מאחת לחברתה, עד אשר לפרע את החובות, שהלב הפנימי כ"כ[10] עורג להן תמיד, לא ישאר עפ"ר[11]

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5 בתו"י - בתורה ויראה
6 מו"ה - מורנו הרב
7 נ"י - נרו יאיר
8 שלו' - שלום
9 ע"ז - על זה
10 כ"כ - כל כך
11 עפ"ר - על פי רוב

פנאי, וכשאני חולץ א"ע[12] מעט ממסגרותי לשלם, הנני מוכרח לעשות פעולתי בחפזון, עד שאיני מוצא קורת-רוח שלמה בסגנון דברי. מ"מ[13] על כל תכסה אהבה נאמנה.

ובאמת מאד הנני משתוקק, שיהי'[14] דיבור של חבה מצוי בין חבורתנו, בין יחידי-הסגולה המבינים ומרגישים שיש לנו עבודה רוחנית עזה, חדשה וגדולה. המקצעות הרוחניים שבתורה מוכרחים הם שיעבדו, באותו המרץ שנעבדו ושצריכים להעבד המקצעות המעשיים שלה, - זהו הלא פתגמי העתיק. ומשא-ומתן ושאלות ותשובות בהלכות דעות ואמונות צריכים להיות נכתבות, בסברא ברורה בלב מתנה וברוח דעה וגבורה, דוקא מחכמי-תורה הקבועים באהלה; למרות מה שאם הדור כותב איזה דבר בזה, הכותבים הם ע"פ[15] רוב אותם ששנו ופרשו, אותם שחיי ההפקר, לכל הפחות ביחס להכרת אורה של תורה, כבר סתמו להם את דרך החופש של הכרת אור הגנוז, החי וקיים עדי עד, שבאוצר חיים של ישראל.

ואלה השאלות ותשובות יעמדו לנו בדורנו זה במערכה אחת עם כל השאלות ותשובות של גאוני הדורות, המלאים פרטים מעשיים בבירור הצד המעשי של היהדות שגם הוא הנהו יסוד נכבד ושדה-תבואות, אבל הצד הפנימי, המוחי והליבי, הלא הוא עולה עליו, מאיר אותו ומחיהו.

ע"כ[16] הייתי חפץ מאד לקבע קורספונדנציה קבועה עם כל השרידים של נבוני הצעירים, יודעי תורה ואוהביה, נוצרי אמונים ושומרי תורה ומצות, ועסוקים במדעים באופן הגון ומזורז, ומנן ומנייהו תסתיים שמעתתא בע"ה[17], להחל ספרות הגונה רוחנית ופוריה, במקצע העזוב של הלכות הדעות והאמונות, בבירור גמור, "בשרא שמינא אפתורא דדהבא ".

ולפי גודל הענין כך גדולות הן המניעות, המעכבות את יסוד דבר זה. ומ"מ[18] אינני מתיאש, ותוחלתי לד' היא, הנותן לנו אור עולם באוצר חיים, שעוד יזכני לכונן חפצי. וע"י[19] עזרתכם, אחי האהובים, אתה ואהובנו הרבמ"ל[20] שי'[21], וסיעת מרחמיכם משם, ומפה כל חלוץ אשר רוח ד' עמו יקום ויתן לנו יד. ומרוץ אגרות מלאות טוב ד' להגדיל את הפלפול של אמת בחכמה, כראוי לנו בזמננו להחיות את רוח עמנו, ולגלות אורו והדרו על בניו, יחל להיות תכוף בינינו. ויתקיים פיוטי אשר שרתיו זה כבר: "ומנקודות מחשבותי, שיקבצו לעדרים, אקח אותיותי, והיו למאמרים, והמאמרים בחוברת, יהיו לספרים, והספרים, בכל קרת, יהיו נפזרים", כו'[22], ויחדיו עמי תשירו שירה זו בפועל, ומכנף הארץ זמירות נשמע, וחדות ד' תהי מעוזנו.

הנני לוחם עם המניעות מלחמת מצוה. הננו רואים עין בעין שבא עתה אור ד' יאר לנו, תקות ישראל ותחיתו הולכת ומתגלמת, בסתר המדרגה בארץ חיים. הרוח הגדול, שחיי עולמים שרוי בתוכו, הנהו עדיין מקופל כעובר במעי אמו, אבל יגיע הזמן וימיו לא ימשכו, ותנועת לדה תשמע, אחרי צעקת חבלים, קול חדש ומרנין של ילד נולד, אשר יולד גוי פעם אחת, וציון

---

12 א"ע - את עצמו
13 מ"מ - מכל מקום
14 שיהי' - שיהיה
15 ע"פ - על פי
16 ע"כ - על כן
17 בע"ה - בעזרת השם
18 ומ"מ - ומכל מקום
19 וע"י - ועל ידי
20 הרבמ"ל - הרב ברוך מרדכי ל... - שם אדם
21 שי' - שיחיה
22 כו' - וכולי (וכן הלאה)

תחל וילדה את בנה; אבל הגברת הרוח, השלמתו, מהירות באו, - על זה הננו נקראים לפעול עם אל ".

עד כה עומדת הקולטורה המיוחדת של ישראל, כרחל נאלמה. דבר אלהים היה לחרפה, כי לא יהין שום משכיל לרצות ממנו יותר ממה שתתן ע"ז אירופא דיפלום, ואירופא לקחה את דבר ד' בצינור מלא רפש של הנוצריות שנתלכלכה בגויות, ואבדה את שריד חמדתה, אשר גזלה מעם-עולם, וחשוכא חפי להני אינשי, אשר התפארו כי לקחו להם אור ישראל ושמו בכליהם, הקולטורה העצמית שלנו, שאין לנו בה שותפות של כל גוי בעולם, ותחיתנו הלאומית על אדמת הקודש, היעודה להיות גי חזיון עולמים, חלום נאמן אחד הוא, אשר רק בשגגה יראה כשתי מערכות סותרות ומנגדות זו את זו. לעבד את היסוד האמתי הזה, להראותו ביד רמה וקומה זקופה, בגדולה והוד, זאת היא עבודתנו, עבודת חכמי אמת, יראי ד' ביראה פנימית, שאינה נגועה בסיגים של יראה פסולה, חיצונית ומשפלת רוח ונשמה, אותם היודעים לתן גודל לאלהינו באמת ובישר לבב. וע"ז[23] צריכים אנו להחל ביסוד של ספרות, חדש-ישן, שלא יפנה אל הישן עורף כ"א[24] יזדיין עם החדש לדעת את כל עומק הטוב של הישן, ואיך החדש הולך עמו ומשלימו תמיד, ותלמידים ותיקים יגדילו תורה ויאדירוה להחיות רוח ישראל, ולתן כבוד והוד, לאדמת הנבואה, אשר שמיה והרריה ירעפו עדי-עד טל-חיים דוקא לעם המרגיש את קשר נשמתו בתוכה, ולא לעם אחר, ולנטמעים עמהם, שאינם מבחינים בין אדמת חול לעפרות קודש. השכל הישראלי יתרומם, והרגש החי שלו יתעורר לעומתו בכל מלא עז וחיים. הגבורה המעשית ליסד ולנטע, לבנות ולשכלל את הכל בחיי גוי איתן על אדמתו כמקדם, תתעורר בזרע ד', אשר תכירו ותדע לשוב אליו באהבה והכרה מלאה תנובה וחיים. שירים חיים נבראו, מלאי עז אלהים, ושדות של קולטורה חדשה ומאירה יפרו ויעלו, יעטפו בר ויתרעעו אף ישירו. הישן יתחדש, והחדש יתקדש, ויחדו יהיו לאבוקות אודים על ציון, ובמשיכת חן תחל אז ציון למשוך אל תוכה את בחירי בניה בוניה, ומשכללי הבנין, הנטע והמזרע, התעשיה והמסחרים, יהיו במשך הזמן גם הם זלופים מטל חיי נצח, מים טהורים יזורקו עליהם, ויכירו את חסנם ואשרם בהיותם בונים חומות וחיל לישראל בארץ חמדת עולמים.

רוח הדת הנלחץ והמרוצץ, אשר הושגר באירופא הנוצרית ובאזיה המושלמנית, אשר לא הטיבה הרבה מהראשונה, ולא יכלה להיטיב, לא הי'[25] יכול לדור בכפיפה אחת עם התחיה החברותית, המלאה אונים וחפץ חיים מזהירים, שכדי לשכללם יפה צריך דוקא אור אלהים אמת בתוך הנשמה הקיבוצית, וזה לא נמצא כ"א בישראל כמו בראש ימות ההיסתוריה גם עכשו. הפילוג של הדת והחברה נאה ויאה להם, מה שהוא מזיק לנו. אמנם אם לא נצא להאיר את האופל, להסביר את ההבדל שבין דת לדת, כלומר שבין הדת שאינה ראויה להקרא בשם עצם פרטי זה, מפני גבהה ומקוריותה, לבין דת מחוקה וסעיפית, שאין לה אלא כפי מה שיכלה לדלות מהמקור בדרך גניבה וחלחלה, - מבלעדי פעולה רוחנית אדירה זאת, ישאר עומד הענין סמוי מן העין, והעבדות הפנימית תקום להתבושש עם היהדות הפנימית, אחרי אשר חקתה שלא להתבושש כמעט עם החיצונה השפע הפסיכילוגי של כנסת ישראל הוא יותר מלא חיים ותעודה מההגיונים הכהים של המושכלות הספרותיות, האחרונות כלולות הן בקרב הראשון, ככללותם של פרטי פרטי פרטים בכללי כללים. בשלמותה תופיע בשביל חיבורה של כנסת ישראל ורוחה באדמת ישראל, נשמה לעם עליה, וברקים ירוצו גם לכל לב שוקק המצפה לראותה בזיוה וחמדתה. הספרות החיה החדשה שלנו תסביר רק את עזוזה של השפעה הגדולה הזאת, כי כח אלהי עולם בכחה טמור

---

23 וע"ז - ועל זה

24 כ"א - כי אם

25 הי' - היה

הבריאות הפסיכית תסיר בזרע עוזה את מחלת השכחה, כמו את מחלת הבערות וההתנכרות, מתוך נשמתה של האומה ושל העולם. הזכרון הלאומי ישוב ויחיה בכל מלוי אורו, ותקופות האורה שלה ישובו לעמוד כמו חיים היום נגד עיניה ורוחה, והדעה הברורה תדע ללמד את בניה, ואת הכל, כמה אפשרית היא, וכמה היא מוכרחת נאמנות עדותיה, וכמה בקרבם ימצא אור וחיים לכל, לפגרים מתים, של דורות, של עולמים, ושל נפשות ועמים רבים.

ההשכלה היא רק הלבשה חיצונה, לאור החיים הפסיכיים של האומה הנאזרה בעז אלהים, אבל על ידה יראה הודה והדרה, ותעוז ימינה. לא ההשכלה הרגילה תוכל לתן החיים המשוקקים מכל רוח ונפש, כ״א רוח של נשמת עולמים יתן בה כח ותנועה אדירית.

רוח חדש חי וקיים בריא ומחולל פלאות כשיפוח מני ארץ אשר אמרו הכל שוממת היא, לא יהיה נזקק לברר דבריו קטעים קטעים, פסוקים פסוקים, זעיר שם וזעיר שם, כ״א בכח רב אדיר וגדול בבת אחת ירקדו הררי עד, וישחו גבעות עולם, האמת הישראלית תצא ממחבואה, וצדק משמים נשקף.

מפני גודל הצדק וריבוי תועפות ערכו, א״א[26] כמעט לסמן עכשו את הצורה המיוחדת של הסניגוריה הנפלאה, לאור ישראל נגד כל מעיבי ערכו. עכשו הזמן גורם לעסוק בכללים, בתעופות של הארות רעיונות בריאים, והפרטים יתישרו בדרכים רבים ושונים, לפי גודל עמדת הרוח ועצמות קליטתו בכל לב הוגה.

נעלה הוא ישראל ונעלה כחו לאלהים. איננו מחובר את התרבות האיטית בכל עורקי נשמתו. כח קפיצה ודילוג רוחני יש בו. הוא יוכל להנשא בפעם אחת עד לכוכבים אף כי ירד עד עפר, מפני שאוצר גדולתו ספון לעד בקיבו פנימה. וכן הרעיונות היותר ישראליים, כפי אותה המדה שהם מתקרבים למקורם, אינם כבולים לחבלי ההתפתחות, וע״כ[27] דוקא את הרעיונות היותר מאירים א״א למסור ע״י[28] סימני פיתוח של ריקום עיבור ולידה בתור תחומים מוגבלים. אמנם יש מקום לכל התיאוריה הזאת בתור מדרגות של גבורה רוחנית בעצם חלקי הרעיון, כשמתפלג בפילוג לימודי, ביחוד בשעה שהוא בא להשפיע על החיים, על המעשים, המדות, הרגשות והדעות, היחידיות והקיבוציות, ואז באמת רב לנו המקום לצאת בחכמה היסתורית מבוססת, הנעלה מכל ההרצאה ההיסתורית הרגילה, הבונה מעלותיה על השערות פורחות, בזה שהיא מכוננת את בנינה ברוחה פנימה, ובכחה המתגלה בחיים ובמעשה, בהוה ובעבר, ע״פ חשבון ברור וצלול, שאיננו צריך לכל עמל תאריכי.

היה ברכה יקירי, חזק ואמץ ויהי ד׳ עמך, ותהיה מהבונים בהיכל ד׳ על מרומי הררי קודש, כנפשך היקרה ונפש אוהבך בכל לב מצפה צביונך ותפארתך באה״ר[29],

אברהם יצחק ה״ק

באה״ר מסור נא דר״ש[30] בכל חם-לב לידידנו הרה״ח[31] רבמ״ל[32] שליט״א[33], וכמעט שגם אל כבודו הם הדברים.

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי״ה, כרכים א׳-ד׳

---

26 א״א - אי אפשר
27 וע״כ - ועל כן
28 ע״י - על ידי
29 באה״ר - באהבה רבה
30 דר״ש - דורש שלום
31 הרה״ח - הרב החסיד
32 רבמ״ל - רבי ברוך מרדכי ל... - שם אדם
33 שליט״א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן